

1. ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ & ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

(ΤΡΩΔΙΑΝΟΣ, Πηγές §3.2, Εισηγήσεις §1.3.2)

Λέξεις - κλειδιά: Κώδικας, Πανδέκτης, Εισηγήσεις, Νεαρές [Διατάξεις], κωδικοποίηση, Ιουστινιανός, Τριβωνιανός, Νομική Σχολή.

1) «ΚΩΔΙΚΑΣ» (Πηγές, §3.2.1)

Είναι μία **κωδικοποίηση των αυτοκρατορικών νόμων** μέχρι τον Ιουστινιανό. Δημοσιεύτηκε η πρώτη (529 μ.Χ) και η δεύτερη έκδοση (534 μ.Χ.), ενώ η τρίτη δὲν ολοκληρώθηκε ἴσως λόγω θανάτου (542 μ.Χ) τοῦ προέδρου τῆς κωδικοποιητικῆς ἐπιτροπῆς (Τριβωνιανού).

Πρώτη έκδοση: ὁ αὐτοκράτωρ Ιουστινιανός (527-565 μ.Χ.) ἀναθέτει σὲ ἐπιτροπὴ νομομαθῶν τὴν κωδικοποίησιν τῶν αὐτοκρατορικών νόμων (ὅσων περιέχονταν σὲ προηγούμενες κωδικοποιήσεις καὶ ὅσων εἶχαν ἐκδοθεῖ μέχρι τότε). Ἀναθέτει στὴν ἐπιτροπὴ νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ περιττὰ μέρη, τὶς ἐπαναλήψεις καὶ ὅ,τι εἶχε περιπέσει σὲ ἀχρησία, νὰ ἀπαλείψῃ τὶς ἀντιφάσεις, νὰ κἀνῃ θεματικὴ κατὰταξη, νὰ κατατμήσῃ ὅσους νόμους ρύθμιζαν περισσότερο τοῦ ἑνὸς ἀντικείμενα καὶ νὰ τηρήσῃ χρονολογικὴ σειρὰ στὴν καταχώρισή τους. Δημοσιεύτηκε μετὰ ἕνα χρόνον καὶ καταργήθησαν ὅλοι οἱ προηγούμενοι αὐτοκρατορικοὶ νόμοι.

Δεύτερη έκδοση: Τὸ 534 μ.Χ., ἐπειδὴ εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ ἐκδοθεῖ πολλοὶ νέοι νόμοι, ὁ Ιουστινιανὸς ἀναθέτει πάλιν σὲ κωδικοποιητικὴ ἐπιτροπὴ δευτέρου ἔκδοσης τοῦ Κώδικα, πὺν ὀλοκληρώνεται σὲ λίγους μῆνες καὶ ἔτσι παύει ἡ ἰσχὺς τῆς πρώτης ἔκδοσης. Περιλαμβάνει νόμους ἀπὸ τὸ 195 μ.Χ. μέχρι τὴν ἔκδοσίν του (534 μ.Χ.). Διαιρεῖται σὲ 12 βιβλία καὶ τὸ καθένα σὲ τίτλους (= κεφάλαια).

Γλῶσσα: Λατινικὴ.

Διδασκόταν στὸ 5^ο ἔτος σπουδῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς (πὺν ἦταν πενταετοῦς φοιτήσεως).

Τρίτη έκδοση ματαιωθεῖσα (Πηγές, σ. 130): Ὁ Ιουστινιανὸς σκόπευε νὰ προβῆ καὶ σὲ τρίτη ἔκδοσιν, ἡ ὀποία ὠστόσο δὲν ἔγινε ποτέ, ἴσως ἐπειδὴ πέθανε ἡ ψυχὴ (καὶ πρόεδρος) τῆς κωδικοποιητικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ Τριβωνιανός. Σῶζονται ὀμως κάποιες μεγάλες κωδικοποιητικὲς Νεαρές (πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Τριβωνιανού), οἱ ὀποῖες ἀποτελοῦσαν πιθανὸν προεργασία γιὰ τὴν τρίτη ἔκδοσιν τοῦ Κώδικα.

2) «ΠΑΝΔΕΚΤΗΣ» (Πηγές, §3.2.2)

Εἶναι κωδικοποιητικὸς νόμος ἀπὸ **συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων νομομαθῶν** (περίπου ἀπὸ 100 π.Χ. μέχρι 250 μ.Χ.).

Ὁ Ιουστινιανὸς ἀναθέτει τὸ ἔργον σὲ ἐπιτροπὴν μὲ πρόεδρον τὸν Τριβωνιανόν. Τοὺς ὑπέδειξε νὰ μὴ κάνουν διακρίσεις μεταξύ τῶν νομομαθῶν, καθὼς καὶ νὰ κάνουν **ἐπεμβάσεις** («**παρεμβλήματα**» [Πηγές, σ. 119]) στὰ κείμενά τους ἀφαιρώντας τὰ περιττὰ μέρη, τὶς ἐπαναλήψεις καὶ ὅ,τι εἶχε περιπέσει σὲ ἀχρησία, νὰ ἀπαλείψουν τὶς ἀντιφάσεις, ὠστε νὰ ὑπάρχῃ ἀσφάλεια δικαίου, νὰ κάνουν θεματικὴ κατὰταξη τοῦ ὕλικου καὶ νὰ κατατμήσουν ὀσα ἀποσπάσματα ρύθμιζαν περισσότερο τοῦ ἑνὸς ἀντικείμενα. Δημοσιεύτηκε μετὰ τρία χρόνια (533 μ.Χ.) καὶ ἀπαγορεύτηκε ἡ χρῆσιν τῶν πρωτοτύπων κειμένων τῶν Ῥωμαίων νομομαθῶν (Πηγές, σ. 120).

Διαιρείται σὲ 50 βιβλία, αὐτὰ σὲ τίτλους (=κεφάλαια) καὶ αὐτοὶ σὲ *δίγεστα* (= ἀποσπάσματα). Σὲ κάθε ἀπόσπασμα: (1) προηγείται παραπομπὴ στὸν συγγραφέα τοῦ Ῥωμαῖο νομομαθῆ, (2) στὸ βιβλίον του καὶ (3) στὸ ἀκριβὲς χωρίο του, π.χ. Οὐλπιανός, “*Ἑρμηνεία τοῦ Ἡδίκτου*”, 32^ο κεφάλαιο.

Ὄνομάζεται **Digesta** (<digero: διευθετῶ, κατατάσσω, διαιρῶ digestio: κατάταξη, διαίρεση digestus: διανομή) ἢ *Πανδέκτης*.

Γλῶσσα: Λατινική.

Διδασκόνταν στὸ 2^ο, 3^ο καὶ 4^ο ἔτος σπουδῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

3) «ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ» (Πηγές, §3.2.3)

Εἶναι **διδασκτικὸ βοήθημα** γιὰ τοὺς πρωτοετείς φοιτητὲς τῶν Νομικῶν Σχολῶν, πού κυρώθηκε ὁμως καὶ ὡς **νόμος** τῆς πολιτείας (533 μ.Χ.).

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀναθέτει τὸ ἔργο σὲ τριμελῆ ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρο τὸν Τριβωνιανὸ καὶ μέλη δύο καθηγητὲς Νομικῆς. Ὡς βάση χρησιμοποιήθηκε τὸ ἀντίστοιχο ἐγχειρίδιον τοῦ μεγάλου Ῥωμαίου νομικοῦ Γαΐου (Gaius).

Οἱ *Εἰσηγήσεις* περιεῖχαν τὸ ἰσχύον τότε δίκαιο σὲ ἀπλὴ ἀλλὰ καὶ ἀκριβῆ διατύπωση, ὥστε νὰ ἀφομοιώσουν οἱ φοιτητὲς τὶς βασικὲς ἀρχὲς τοῦ δικαίου.

Ὄνομάζεται **Institutiones** (= διδασκαλίαι), ἑλλ. *Εἰσηγήσεις*.

Γλῶσσα: Λατινική.

Διδασκόνταν στὸ 1^ο ἔτος σπουδῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

4) «ΝΕΑΡΕΣ [ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ]» (Πηγές, § 3.2.4)

Νεαρές [διατάξεις] ὀνομάζονται οἱ νόμοι γενικοῦ περιεχομένου, λάτ. *Novellae [constitutiones]*.

Γλῶσσα: Οἱ *Νεαρές* [διατάξεις] (δηλ. οἱ νέοι νόμοι πού ἐκδόθηκαν μετὰ τὴν κωδικοποίησιν) τοῦ Ἰουστινιανοῦ γράφονται οἱ περισσότερες στὰ **ἑλληνικά** καὶ ὄχι στὰ λατινικά, πού δὲν τὰ κατανοοῦσαν στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τοῦ κράτους.

Ἐπίσημη συλλογὴ *Νεαρῶν* δὲν ἔχει σωθεῖ (Πηγές, σ. 131). Ἡ πιὸ γνωστὴ **ἰδιωτικὴ** συλλογὴ εἶναι ἡ **Συλλογὴ τῶν 168 Νεαρῶν**, πού περιέχει τὶς *Νεαρές* τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἑπτὰ διαδόχων του σὲ χρονολογικῇ κατὰ βᾶσιν σειρά.

Μέρη Νεαρᾶς: (1) *Ἐπικεφαλίδαι* - δὲν εἶναι αὐθεντικὴ ἀλλὰ μεταγενέστερη προσθήκη, (π.χ. Περὶ διαθηκῶν)· (2) *Πρωτόκολλο* - ὄνομα αὐτοκράτορα πού τὴν ἐκδίδει καὶ ὄνομα ἀποδέκτη (π.χ. Βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πρὸς τὸν ἑπαρχο πραιτωρίων Ἰωάννη)· (3) *Κείμενο νόμου*· (4) *Ἐσχατόκολλο* - χρόνος καὶ τόπος ἔκδοσης (π.χ. Κωνσταντινούπολη, 24 Φεβρουαρίου 545).